

રોઝાના સંદર્ભમાં અરકાન – આદાબ – મકરૂહ કાર્યો

રોઝાના અરકાન :

- (૧) ફજના ઊગવાથી લઈને સૂર્યાસ્ત સુધી ખાવા-પીવા અને દરેક એ વસ્તુથી રોકાઈ જવું, જેનાથી રોઝો તૂટે છે.
- (૨) નિયત : જે રીતે અન્ય ઈબાદતોમાં નિયત શરત છે, એ જ રીતે રોઝામાં પણ શરત છે. નિયત એ છે કે વ્યક્તિ અલ્લાહના આદેશના પાલન અને તેની પ્રસન્નતા માટે રોઝાનો ઈરાદો કરે. ફજના ઊગવાથી પહેલા દિવસે આ ઈરાદો કરે અથવા પહેલી વખત જ આખા મહિનાના રોઝાની નિયત કરી લે.

રોઝાના આદાબ અને મુસ્તહબાત :

રોઝાના ઘણા આદાબ (શિષ્ટાચાર) અને મુસ્તહબાત (ઈચ્છનીય કાર્યો) છે. મુખ્ય આ પ્રમાણે છે :

- (૧) સેહરી કરવી : રસૂલુલ્લાહ ﷺ એ ફરમાવ્યું : «تَسَحَّرُوا فَإِنَّ فِي السَّحُورِ بَرَكَاتٌ»

અર્થાત્, સેહરી કરવાનું રાખો, કેમ કે તેમાં બરકત છે. (મુત્તફિક અલયહિ) સેહરીમાં છેલ્લી ઘડી સુધી વિલંબ કરવો મુસ્તહબ છે. હા, એટલો વિલંબ ન કરવામાં આવે કે અકારણ સંદેહ થવા લાગે. રસૂલુલ્લાહ ﷺ એ ફરમાવ્યું : જે સમયે સંદેહ થવા લાગે તેને છોડીને એ સમયની પસંદગી કરો, જેમાં સંદેહ ન થાય. (બુખારી) સેહરી અવશ્ય કરવી જોઈએ, ચાહે માત્રામાં ઓછી જ હોય, ત્યાં સુધી કે એક ઘૂંટ પાણી જ કેમ ન હોય.

- (૨) સૂર્યાસ્ત પછી ઈફતારમાં ઉતાવળ કરવી જોઈએ. રસૂલુલ્લાહ ﷺ એ ફરમાવ્યું :

«لَا يَزَالُ النَّاسُ بِخَيْرٍ مَا عَجَّلُوا الْفِطْرَ»

અર્થાત્, લોકો ત્યાં સુધી ખેરિયતમાં રહેશે, જ્યાં સુધી ઈફતારમાં ઉતાવળ કરતા રહેશે. (મુત્તફિક અલયહિ) 'રતબ' (તાજ ખજૂર)થી ઈફતાર કરવું મુસ્તહબ છે, નહિં તો 'તમર' (સૂકી ખજૂર)થી ઈફતાર કરો. જો એ પણ ઉપલબ્ધ ન હોય તો દૂધથી ઈફતાર કરો અને જો દૂધ પણ ન મળે તો પાણીથી, નહિં તો જે પણ ખાવાનું ઉપલબ્ધ હોય તેનાથી ઈફતાર કરી લેવામાં આવે. જો અલ્લાહ ન કરે, કંઈપણ ન મળી શકે તો ઈફતાર (રોઝા તોડવા)ની નિયત કરી લો. રસૂલુલ્લાહ ﷺ એ ફરમાવ્યું :

«إِذَا كَانَ أَحَدُكُمْ صَائِمًا، فَلْيُفْطِرْ عَلَى التَّمْرِ، فَإِنْ لَمْ يَجِدِ التَّمْرَ، فَعَلَى الْمَاءِ فَإِنَّ الْمَاءَ طَهُورٌ»

અર્થાત્, જ્યારે તમારામાંથી કોઈ રોઝાથી હોય અને ઈફતાર કરવા માગે, તો ખજૂરથી ઈફતાર કરે,

જો એ ન મળી શકે તો પાણીથી ઈફતાર કરે, કેમ કે પાણી પવિત્ર વસ્તુ છે. (અબૂ દાઉદ, તિરમિઝી, ઈબ્ને માજા)

એ પણ મુસ્તહબ છે કે એકી સંખ્યાનું ધ્યાન રાખે, એટલે કે ખજૂરથી ઈફતાર કરે તો એક, ત્રણ, પાંચ, સાત ખજૂરો ખાય, કેમ કે હદીસમાં છે કે રસૂલુલ્લાહ ﷺ નમાઝથી પહેલા અમુક 'રતબ' કે અમુક ખજૂરો ખાતા હતા, નહિં તો થોડાક ઘૂંટ પાણી જ પી લેતા હતા. (અબૂ દાઉદ, અહમદ)

(૩) ઈફતાર વખતની દુઆ : એક રિવાયત અનુસાર રસૂલુલ્લાહ ﷺ એ ફરમાવ્યું :

«اللَّهُمَّ لَكَ صُمْتُ، وَعَلَى رِزْقِكَ أَفْطَرْتُ» (ابوداود)

અર્થાત્, હે અલ્લાહ ! મેં તારા જ માટે રોજો રાખ્યો અને તેં જ આપેલ રોજીથી ઈફતાર કર્યો. (અબૂ દાઉદ)
અને આ પણ,

«ذَهَبَ الظَّمَا وَابْتَلَّتِ العُرُوقُ وَثَبَّتِ الأَجْرُ إن شاء الله» (ابو داود)

અર્થાત્, તરસ જતી રહી, નસો ભીની થઈ ગઈ, અને જો અલ્લાહે ચાહ્યું તો અજ (ઈનામ) પણ અવશ્ય મળશે. (અબૂ દાઉદ)

- (૪) ખરાબ વાતો અને નિરર્થક કામોથી પોતાને બચાવવા, જેમ કે નિંદા, ચાડી-ચુગલી, ગાળ-અપશબ્દો, મોજમજા-મસ્તી, સ્વચ્છંદતા વગેરે. આ બધા કાર્યો પણ અભદ્ર, અસભ્ય અને હરામ છે. રોઝાની હાલતમાં તેનાથી અનિવાર્યપણે બચવું જોઈએ.
- (૫) તરાવીહ અને તહજજુદની નમાઝની કાળજી રાખવી : રસૂલુલ્લાહ ﷺ નો ઈરશાદ છે : રમઝાનમાં જેણે ઈમાનની હાલતમાં અને અલ્લાહથી સવાબની નિયતથી રાતોમાં કિયામ (નમાઝમાં ઊભા રહેવું) કર્યો, તેના અગાઉના ગુનાઓ માફ કરી દેવામાં આવશે. (મુત્તફિહ અલયહિ) તરાવીહનો સમય ઈશાની નમાઝ પછીથી ફજની નમાઝથી પહેલા સુધી રહે છે.
- (૬) ઘર-પરિવાર પર ઉદારતાથી ખર્ચ કરવો અને સગા-સંબંધીઓની સાથે ઉપકારનો મામલો કરવો, વધુમાં વધારેમાં વધારે સદકા-ખૈરાત કરવું. હદીસમાં છે કે આપ ﷺ સખી હતા અને આપ ﷺ ની સખાવત રમઝાનમાં ખૂબ વધી જતી, જ્યારે આપ ﷺ થી જિબ્રઈલ ﷺ મુલાકાત માટે આવતા. (મુત્તફિહ અલયહિ)
- (૭) જ્ઞાન-પ્રાપ્તિ, તિલાવતે કુર્આન અને તેનો અભ્યાસ, ઉપરાંત તમામ પ્રકારના ભલા અને નેક કાર્યોમાં વ્યસ્ત રહેવું.

- (૮) એ'તિકાફ (અલ્લાહની ઈબાદત માટે સમર્પિત થઈને એકાંતવાસી થઈ જવું), વિશેષરૂપે રમઝાનના છેલ્લા અશૂરા (દસ દિવસ)માં. રસૂલુલ્લાહ ﷺ જ્યારે છેલ્લા દસ દિવસ આવતા તો કમર કસી લેતા અને રાત્રિઓમાં જાગવાનો પ્રબંધ કરતા અને પોતાના ઘરવાળાઓને જગાડતા. (મુત્તફિહ અલયહિ)

રોઝામાં મકરૂહ કાર્યો :

- (૧) ખાધા-પીધા વગર સળંગ બે દિવસ રોઝા રાખવા (સૌમ-વિસાલ).
- (૨) સંભોગ, કામકીડા જેવા અથવા તે પહેલાના કૃત્યો : જેમ કે ચુંબન, સ્પર્શ, આલિંગન વગેરે, યાહે માનસિક રૂપે જ કેમ ન હોય.
- (૩) સાજ-શણગારનો અતિશયોક્તિપૂર્ણ ઉપયોગ, યાહે તેની છૂટ જ કેમ ન હોય, જેમ કે વધારે પડતી ખૂશ્બૂ લગાવવી.
- (૪) જરૂર વગર ખાવાનું ચાખવું.

રોઝામાં કરવાની છૂટ હોય એવા કાર્યો :

- (૧) ગુસ્લ કરવું અથવા બાથરૂમનો ઉપયોગ કરવો. એક વાર રસૂલુલ્લાહ ﷺ એ સખત ગરમીમાં જ્યારે કે આપ ﷺ ને ખૂબ તરસ લાગી હતી, પોતાના માથાને પાણીથી પલાળ્યું હતું. (અબૂ દાઉદ, અહમદ)
- (૨) સુરમો લગાવવો.
- (૩) નસ ખોલવી (ઈજેક્શન આપવું, બોટલ ચઢાવવી), એ શરતે કે તે ઈલાજ માટે હોય, ન કે પોષણ માટે.
- (૪) થૂક ગળી જવું.
- (૫) મિસ્વાક કરવું.

